

Справа „Тімішев проти Росії” **(„Timishev v. Russia”)**

У рішенні, ухваленому 13 грудня 2005 року у справі „Тімішев проти Росії”, Суд постановив, що:

- було порушено ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції щодо свободи пересування;
- було порушено ст. 14 (заборона дискримінації), взяту у поєднанні зі ст. 2 Першого протоколу до Конвенції (право на освіту).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 5000 євро як компенсацію моральної шкоди і 950 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Іліас Якубович Тімішев є громадяноном Росії чеченської національності, народився у Чеченській республіці у 1950 році. З 15 серпня 1996 року п. Тімішев вимушено мешкає у м. Нальчику (Республіка Кабардіно-Балкарія).

Сторони виклали різні версії подій.

За словами заявника, коли він машиною перетинав кордон між Інгушетією та Кабардіно-Балкарією, прямуючи з м.Назрана до м.Нальчика, на контрольному пункті м. Урух його зупинили працівники автоінспекції Республіки Кабардіно-Балкарія. Вони повідомили йому, що відповідно до наказу міністра внутрішніх справ Кабардіно-Балкарії заборонено пропускати на територію республіки будь-яку особу чеченської національності. Відтак йому не дозволили проїхати.

За твердженнями Уряду, заявник спробув обминати своєю машиною чергу інших машин, що чекали на проїзд через контрольно-пропускний пункт. Однак працівники автоінспекції відмовили йому у позачерговому пропуску.

Після інциденту заявник звернувся до суду по отримання компенсації моральної шкоди, заподіяної йому діями автоінспекторів. Однак у позові йому було відмовлено. Так само не була задоволена і його апеляційна скарга.

Тоді заявник поскаржився до Генерального прокурора Росії.

У лютому 2000 року з Генеральної прокуратури заявнику повідомили, що після проведення розслідування за його скаргою міністру внутрішніх справ Кабардіно-Балкарії було внесено подання про необхідність відрегаувати належним чином на дії працівників міліції, які суперечили ст. 27 Конституції РФ, а також вжити заходів для

запобігання подібним порушенням у майбутньому. У березні 2000 року до Генеральної прокуратури Росії надійшов лист від міністра внутрішніх справ Кабардіно-Балкарії, в якому зазначалося про те, що відреагувати на дії працівників міліції не було можливості, оскільки суди, які розглянули відповідну справу, не виявили в їхніх діях жодних порушень закону. До листа також додавався короткий виклад висновку, складеного за наслідками проведеного внутрішнього розслідування. У ньому стверджувалося, що працівник автоінспекції, який відмовив заявнику у проїзді, отримав від свого безпосереднього начальника усну вказівку не пропускати на територію Кабардіно-Балкарії осіб чеченської національності, які рухалися приватними машинами з Чеченської республіки. Також у висновку відзначалося, що вказівка про заборону пропуску чеченців на територію Кабардіно-Балкарії надійшла від заступника голови автоінспекції Міністерства внутрішніх справ цієї республіки.

З огляду на те, що заявник не зміг представити посвідчення переселенця (документ, що засвідчує статус вимушеного переселення з Чечні), дітей заявника не допустили до уроків у школі у м. Нальчику, яку вони вже відвідували попередні два роки. Ще у грудні 1999 року заявник був змушений здати посвідчення в обмін на отримання грошової компенсації за нерухомість, яку він втратив у Чечні. Директор школи погодився допустити дітей до занять, попередивши п. Тімішева, що як тільки відділ освіти дізнається про відсутність належного документа, його дітям доведеться припинити навчання у школі. Заявник поскаржився до суду на недопуск дітей до школи. Втім у задоволенні скарги йому було відмовлено.

Зміст рішення Суду

Заявник скаржився, що всупереч ст. 14 Конвенції та ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції йому не дозволили проїхати на територію Кабардіно-Балкарії через те, що він був чеченцем за національністю, а також на те, що всупереч ст. 14 Конвенції та ст. 2 Першого протоколу до Конвенції його дітей не допускали до школи.

Суд насамперед відзначив, що версія подій, яку виклав заявник, підтверджувалася висновками незалежних розслідувань, проведених органами прокуратури та міліції. Суд встановив, що працівники автоінспекції перешкодили заявнику, який прямував з Інгушетії, проїхати на територію Кабардіно-Балкарії на контрольно-пропускному пункті у м. Урух (пункт, що розділяє межі двох зазначених регіонів Росії). У такий спосіб в межах території Росії було обмежено свободу пересування заявника у сенсі ч. 1 ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Суд відзначив, що за наслідками розслідування, проведеного федеральними органами прокуратури та органами внутрішніх справ Кабардіно-Балкарії, було встановлено, що згадане обмеження застосували до заявника на підставі усного наказу заступника голови автоінспекції міністерства внутрішніх справ Кабардіно-Балкарії. Відповідний наказ не був жодним чином оформлений. Відтак, було не можливо з'ясувати його зміст, обсяг та юридичну підставу. У будь-якому разі, відповідний наказ був оцінений органами прокуратури як такий, що суперечить праву на свободу пересування, закріпленому ст. 27 Конституції РФ.

Суд, встановивши, що обмеження, застосоване до заявника, було вчинене всупереч закону, одностайно визнав, що мало місце порушення ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Розглядаючи скаргу заявника на порушення ст. 14 Конвенції, Суд передусім звернув увагу на такий факт: автоінспектори, які не дозволили заявнику проїхати, отримали від свого безпосереднього начальника пряму вказівку не пропускати “чеченців”. У зв’язку з цим Суд зауважив, що оскільки внутрішні документи, які посвідчують особу, не передбачають внесення даних про національність, то, найімовірніше, перешкод у проїзді зазнавали не тільки чеченці, але й представники інших етнічних груп, яких могли вважати представниками чеченської національності. Проте Суду не стало відомо про такі конкретні випадки.

Отож, Суд дійшов висновку, що відповідні дії з боку влади продемонстрували вочевидь нерівне ставлення за етнічною ознакою стосовно можливості здійснення людиною свободи пересування.

Різне ставлення до осіб, які перебувають у однакових ситуаціях, без достатніх, розумних причин є дискримінацією. Дискримінація за ознакою належності людини до певної етнічної групи є формою расової дискримінації. Расова дискримінація, з огляду на її загрозливі негативні наслідки, є одним з особливо брутальних видів дискримінації і тому вимагає від влади виняткової пильності та негайної реакції. Держава повинна вживати всіх доступних засобів для боротьби з расизмом, аби відновлювати у суспільстві такий демократичний стан, за якого „інакшість” одних людей вважається джерелом духовного збагачення для інших, а не загрозою для останніх.

Суд далі зауважив, що після того, як заявник виклав факти, які демонстрували, що компетентні органи повелися з ним не так, як з іншими особами, завдання Уряду полягало в тому, аби пояснити Суду, чому таке ставлення було виправданим. Однак Уряд виявився неспроможним навести будь-які аргументи, які б виправдовували

особливе ставлення до осіб чеченської національності порівняно з представниками інших етнічних груп стосовно здійснення ними свободи пересування.

У будь-якому разі Суд констатував, що неоднакове ставлення, яке обумовлене винятково чи головним чином різним етнічним походженням людей, насправді не може мати об'єктивних виправдань у сучасному демократичному суспільстві, в основі якого лежать, зокрема, принципи плюралізму та поваги до різних культур.

Тому Суд дійшов висновку, що оскільки ставлення до заявника було обумовлено винятково його етнічним походженням, таке ставлення слід вважати проявом расової дискримінації у сенсі ст. 14 Конвенції. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Стосовно скарги заявника на порушення ст. 2 Першого протоколу до Конвенції Суд звернув увагу на той факт, що дітей заявника не допустили до школи після того, як вони вже два роки її відвідували.

Уряд не оспорював тієї обставини, що справжньою причиною описаної ситуації була неспроможність заявника пред'явити посвідчення переселенця, яке надавало йому офіційного статусу на території Кабардіно-Балкарії і якого він позбувся після отримання компенсації втраченої власності. До того ж Уряд підтвердив, що внутрішнє законодавство забороняло встановлювати обмеження у праві дітей на освіту залежно від факту реєстрації місця проживання їхніх батьків. Отож діти заявника зазнали незаконного обмеження свого права на освіту. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 2 Першого протоколу до Конвенції.